

Folketinget
Retsudvalget
Christiansborg
1240 København K

JUSTITIS MINISTERIET
Lovafdelingen

Dato: 1. oktober 2008
Kontor: Statsretskontoret
Sagsnr.: 2008-792-0649
Dok.: AHN40506

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 1073 (Alm. del), som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 4. september 2008.

Brian Mikkelsen

/
Ole Hasselgaard

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

**Spørgsmål nr. 1073 af 4. september 2008 fra Folketingets Retsudvalg
(Alm. del):**

”Ministeren bedes fremsende en redegørelse om folketingsmedlemmers mulighed for at ytre sig om konkrete sager ved domstolene, der ikke er endeligt afgjorte, set i lyset af Grundlovens § 3.”

Svar:

1. Grundlovens § 3 (som angiver den forfatningsretlige magtfordelingslære) har følgende ordlyd:

”Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene.”

Grundlovens § 3, 3. pkt., forudsætter således, at domstolene udgør et selvstændigt statsorgan, og at dette organ udøver ”dømmende magt” – hvilket traditionelt anses for bl.a. at omfatte afgørelse af retstvister mellem borgere og ikendelse af straf for lovovertrædelser.

Grundlovens § 3, 3. pkt., skal ses i sammenhæng med § 64, som er den centrale bestemmelse om domstolenes uafhængighed.

Af bestemmelsen i grundlovens § 64, 1. pkt., følger, at ”dommerne i deres kald alene [har] at rette sig efter loven.” At domstolene kun er bundet af loven, betyder først og fremmest, at de ikke er underkastet tjenestebefalinger eller instruktioner fra andre statsorganer, herunder Folketinget, jf. bl.a. Henrik Zahle, Dansk forfatningsret 2, 3. udg. (2001), side 104 f., Peter Germer, Statsforfatningsret, 4. udg. (2007), side 198, samt Jørgen Steen Sørensen, Danmarks Riges Grundlov med kommentarer (redigeret af Henrik Zahle), 2. udg. (2006), side 398 f.

2. Efter Justitsministeriets opfattelse er der ikke grundlag for at antage, at det vil være uforeneligt med grundloven, at et folketingsmedlem udtaler sig om verserende sager ved domstolene.

I den statsretlige litteratur synes der dog at være enighed om, at det er ønskeligt, at Folketinget udviser tilbageholdenhed med at fremsætte sådanne udtalelser. Der kan herved bl.a. henvises til Max Sørensen, Statsforfatningsret, 2. udg. ved Peter Germer (1973), side 156 ff., Henrik Zah-

le, a.st., side 105, samt Jørgen Steen Sørensen, a.st., side 398 f., hvor bl.a. følgende anføres:

”Ingen minister eller anden myndighed kan øve indflydelse på en konkret sag. Det hænder, at ministre eller andre øvrigheds personer kommer med tilkendegivelser (f.eks. vedrørende betimeligheden af en appel). Henrik Zahle 2001, bd. 2, s. 105 anfører et eksempel. Uanset at sådanne tilkendegivelser naturligvis er retligt uforbindende for domstolene, bør de alligevel undgås, fordi de strider mod ånden i princippet om domstolenes uafhængighed, idet de jo signalerer, hvilket resultat ministeren ville finde ønskeligt. Dertil kommer, at sådanne udtalelser kan vække mistanke om, at der under tilkendegivelsen kunne skjule sig et ulovligt pres, Alf Ross 1980 bd. 2 s. 544. Hvad en minister ikke bør gøre i forhold til domstolene, bør Folketinget ej heller gøre. En folketings tilkendegivelse, der udelukkende tager sigte på at påvirke en domstol i afgørelsen af en konkret sag, er uden gyldighed for domstolen, jf. Peter Germer 2001, s. 169. Men det må være legitimt, at Folketinget tilkendegiver en opfattelse af et retsforhold, hvor dette er politisk relevant, jf. Henrik Zahle 2001, bd. 2, s. 105.”

Sidstnævnte sted giver Henrik Zahle i øvrigt mere uddybende udtryk for følgende:

”Men det må være legitimt, at Folketinget tilkendegiver en opfattelse af et retsforhold, hvor dette er politisk relevant. Folketinget vil ofte være nødsaget til at udtrykke sig på en måde, der forudsætter bestemte retsopfattelser såvel generelt som om konkrete retsforhold. Statsmagterne skal fungere uafhængigt af hinanden, men de skal fungere. Og til såvel Folketingets som ministerens aktivitet hører en adgang til at kunne udtrykke sig også om retlige forhold, dog ikke om konkrete sager, der er under behandling ved domstolene.”

Folketinget
Retsudvalget
Christiansborg
1240 København K

JUSTITSMINISTERIET
Lovafdelingen

Dato: 1. oktober 2008
Kontor: Statsretskontoret
Sagsnr.: 2008-792-0650
Dok.: AHN40507

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 1074 (Alm. del), som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 4. september 2008.

Brian Mikkelsen

/

Ole Hasselgaard

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

**Spørgsmål nr. 1074 af 4. september 2008 fra Folketingets Retsudvalg
(Alm. del):**

”Ministeren bedes fremsende en redegørelse om samspillet mellem retsplejelovens § 1017 og folketingsmedlemmers mulighed for at ytre sig om konkrete sager ved domstolene, der ikke er endeligt afgjort.”

Svar:

Justitsministeriet går ud fra, at der med spørgsmålet sigtes til bestemmelsen i retsplejelovens § 1017, stk. 2, nr. 3.

Efter denne bestemmelse straffes den, som i tale eller skrift, beregnet på at virke i en videre kreds, forsætlig eller ved grov uagtsomhed, så længe endelig dom i en straffesag ikke er afsagt, fremsætter udtalelser, der er egnet til på uforsvarlig måde at påvirke dommerne, domsmændene eller nævningerne med hensyn til sagens afgørelse.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 1017, stk. 2, nr. 3, som blev indsat i loven i 1936, har sin baggrund i, at man havde set eksempler på, at dagspressen, mens domsforhandlingen i en straffesag stod på, havde indeholdt artikler, der ret indgående drøftede mulighederne for tiltaltes skyld eller uskyld – hvilket man fandt særdeles uheldigt, særligt i nævningesager, jf. herved Rigsdagstidende 1935-36, tillæg A, sp. 2914.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 1017, stk. 2, nr. 3, er imidlertid ikke begrænset til kun at omfatte pressen, men må efter Justitsministeriets opfattelse antages generelt at finde anvendelse på den, som fremsætter udtalelser af den i bestemmelsen angivne karakter, uanset om der f.eks. er tale om personer tilknyttet pressen, privatpersoner eller personer, som er medlem af Folketinget.

Om en person har fremsat udtalelser, der er egnet til på uforsvarlig måde at påvirke retten som anført i bestemmelsen, vil bero på en konkret vurdering af de nærmere omstændigheder i den enkelte sag, herunder bl.a. en vurdering af, hvem der har fremsat udtalelserne, hvad der er sagt, og i hvilken sammenhæng dette er sket.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at bestemmelsen så vidt ses i (trykt) retspraksis kun er anvendt i forhold til pressen, jf. kommenteret retsplejelov (7. udg., 2008), side 545, med en nærmere omtale af dommene gen-

givet i Ugeskrift for Retsvæsen 1955, side 186 Ø, og Ugeskrift for Retsvæsen 1982, side 1022/2 H.

Om den nærmere rækkevidde af bestemmelsen i retsplejelovens § 1017, stk. 2, nr. 3, kan i øvrigt henvises til bl.a. Bernhard Gomard, Studier i den danske straffeprocess, 1. udgave (1976), side 398, og Hans Gammeltoft-Hansen, Strafferetspleje I, 2. udg. (1998), side 46.

Kopi af den nævnte juridiske litteratur vedlægges.

KOMMENTERET RETSPLEJELOV

Bruxelles I-forordning

Lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 1261 af 23.10.2007

REDIGERET AF
BERNHARD GOMARD, JENS MØLLER,
OLIVER TALEVSKI OG PETER THØNNINGS

BIND III

Fjerde bog. Strafferetsplejen
Femte bog. Slutnings- og overgangsbestemmelser
Forkortelsesliste
Sagregister

KOMMENTERET AF
HANS GAMMELTOFT-HANSEN, JØRGEN JOCHIMSEN, JENS RØN,
THOMAS RØRDAM, EVA SMITH OG LARS STEVNSBORG

8. udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2008

[5] Den i stk. 2, nr. 2, givne straffebestemmelse kommer til anvendelse, selv om intet referatforbud i henhold til de nævnte bestemmelser er blevet krænknet.

[6] Jf. motiverne i RT 1935-36, tillæg A, sp. 2914, 2933 og tillæg B sp. 2139. Se nærmere om bestemmelsen Hurwitz, Strfvrpl. s. 45f, samme, Lovgivningens stilling til pressens behandling af retssager s. 105ff, Gomard, Straffeprocessen, s. 398f, Gammeltoft-Hansen, Strafferetspleje I s. 46, og Victor Hansen i U 1936B.130f.

[7] Herved må forstås det øjeblik, da dommen bliver endelig i den forstand, at den ikke længere kan anfægtes ad ordinær vej. Hermed må sidestilles det forhold, at strafforfølgning frafalder af det dertil kompetente organ. Det kan næppe kræves, at den i § 724, stk. 2, nævnte frist på 2 måneder er udløbet. Bliver forfølgningen genoptaget, må kommentarforbuddet på ny træde i kraft.

[8] U 1955.186 Ø: En artikel i et illustreret blad om en person, der var tiltalt og kort efter blev domfældt for manddrab, fandtes efter sin opsætning og sit udstyr at udgøre en efter § 1017, stk. 2, nr. 3, strafbar krænkelse af den fred, som bestemmelsen sikrer en tiltalt, mod uforsvarlig og utilbørlig påvirkning. Der tilkendtes derfor den pågældende erstatning for lidelse og tort.

U 1982.1022 H: Et dagblad havde om formiddagen samme dag, hvor en sag mod overlæge A for manddrab om eftermiddagen afsluttedes med nævningernes frifindelse, bragt en artikel på forsiden under overskriften »A

bør frifindes« og en ledende artikel på side 2, hvor der under samme overskrift argumenteredes for en frifindelse. Under den mod bladets ansvarshavende chefredaktør rejste sag for overtrædelse af § 1017, stk. 2, nr. 3, fandtes både forsiden og lederartiklen at indeholde en kraftig opfordring til nævningerne om at frikende tiltalte, hvilket også under hensyn til tidspunktet for fremsættelsen fandtes egnet til på uforsvarlig måde at påvirke nævningerne med hensyn til sagens afgørelse. Højesterets flertal præciserede, at en verserende straffesag ikke er til hinder for en offentlig debat om, hvorvidt handlinger af den pågældende type bør være strafbare. Presseudtalelser herom må imidlertid respektere den grænse, som af hensyn til domstolenes virke er fastlagt ved § 1017, stk. 2, nr. 3. Redaktøren blev idømt en bøde på 10.000 kr.

Ved skrivelse af 29. juli 1994 (stadfæstet af Justitsministeriet ved skrivelse af 23. august 1994) afviste Rigsadvokaten en anmeldelse fra forsvarerne i Rigsretssagen mod den fhv. justitsminister mod en række universitetsjurister for overtrædelse af § 1017, stk. 2, nr. 3. De pågældende havde efter afslutningen af den væsentligste del af bevisførelsen fremsat vurderende udtalelser om sagens forventelige udfald. Afvisningen skete bl.a. under henvisning til det almindelige hensyn til ytringsfriheden, og til at spørgsmålet om overtrædelse af bestemmelsen må bygge på en konkret vurdering sammenholdt med, at ikke enhver udtalelse om skyldsspørgsmålet i en verserende straffesag kan antages at være omfattet af bestemmelsen, men at der skal noget særligt til i henseende til påvirkningsrisikoen.

§ 1017a[1]

Safremt hensynet til fremmede magter gør det påkrævet, at der ikke offentlig sker omtale af et forhold, der er genstand for offentlig undersøgelse, kan politiet begære rettens kendelse om, at offentlig omtale af sagen helt eller for visse deles vedkommende er forbudt. Forhandlingerne herom samt kendelsens afsigelse sker for lukkede døre.

Stk. 2. Kendelsen bortfalder, når der er rejst tiltale eller tiltale er frafaldet; vedrører sagen flere personer, kan kendelsen dog opretholdes, indtil undersøgelsen er afsluttet for alles vedkommende.

Stk. 3. Nærmere bestemmelser om, på hvilken måde de i nærværende paragraf omhandlede kendelser vil være at bringe til pressens kundskab, udfærdiges af justitsministeren[2].

Stk. 4. Overtrædelse af forbuddet straffes med bøde eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 4 måneder.

[1] Som affattet ved lov nr. 196 af 15. maj 1939 og ændret ved lov nr. 433 af 31. maj 2000.

[2] Jf. bekg. nr. 233 af 24. juni 1939, hvorefter retskendelser om forbud mod offentlig omtale af sagen vil være at kundgøre for pressen gennem Ritzaus Bureau.

§ 1017b[1]

Med bøde straffes den[2], der i forbindelse med omtale af en sag om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden eller i øvrigt med henblik på en sådan sag giver offentlig meddelelse om navn, stilling eller bopæl på den forurettede eller på anden måde[3] offentliggør den pågældendes identitet.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 er ikke til hinder for, at politiet offentliggør den forurettedes identitet, når dette findes påkrævet af hensyn til sagens opklaring eller i øvrigt til berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse. Ved forevisning af fotografier af forurettede finder §§ 814 og 816 dog anvendelse[4].

[1] Som affattet ved lov nr. 253 af 16. juni 1980 og ændret ved lov nr. 229 af 21. april 1999. Se også bet. 994/1983 s. 103.

Se også § 1017d med note 4. Se endvidere rpl.s almindelige regler i kap. 2 om dørlukning, referatforbud og navneforbud, kap. 66a om advokatbistand til forurettede og U 1983.1/2 H.

[2] Bestemmelsen omfatter også politiet, cf. dog stk. 2, og gælder, uanset hvorfra oplysninger om den forurettedes identitet stammer,

og uanset på hvilket stadium af sagen offentliggørelsen sker. Den gælder også efter dommens afsigelse, jf. herom tidligere U 1970.490 H.

[3] Se om offentliggørelse af fotografier af den forurettede, stk. 2, 2. pkt.

[4] Disse bestemmelser indeholder de generelle regler om såvel de materielle som de formelle betingelser for politiets anvendelse af fotoforevisning af ikke mistænkte personer.

§ 1017c[1]

Med bøde straffes den, som i forbindelse med omtale af en straffesag eller i øvrigt med henblik på en sådan sag giver offentlig meddelelse om en medvirkende lægdommers navn[2], stilling eller bopæl eller på anden måde offentliggør den pågældendes identitet[3].

[1] Som affattet ved lov nr. 298 af 6. juni 1984. Bestemmelsen bygger på Retsplejerå-

dets udkast i bet. 994/1983 s. 102ff, hvoraf det bl.a. fremgår, at spørgsmålet om en lovregule-

BERNHARD GOMARD

Studier i den danske
STRAFFEPROCES

Arbejds- og socialministeriernes
bibliotek

Det administrative bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

JURISTFORBUNDETS FORLAG
KØBENHAVN

Det administrative Bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

kan begrunde referatforbud på alle sagens stadier. Adgangen til efter begæring at forbyde offentlig gengivelse af sigtedes eller andres navne, stilling og bopæl er efter forslaget væsentligt videre end efter gældende ret, idet meddelelsen af et sådant forbud blot er betinget af, at ingen offentlig interesse taler herimod, jfr. herved Efterforskningsbetænkningen s. 38. Sådant forbud kræver – i modsætning til totalt referatforbud – ikke kendelsesform og følgelig ej heller formulering af en begrundelse. Forbudet kan efter begæring udstrækkes til også at gælde under bevisanke, d.v.s. der kan gives et midlertidigt forbud mod referat af dommens nævnelse af navne m.v., indtil dommen – eller dog dens afgørelse af skyldspørgsmålet – er blevet endelig. Baggrunden for denne regel er bl.a. det af Advokatrådet nævnte retstilfælde, hvor en overpolitibetjent med et særpræget familienavn i underretten blev idømt straf efter Straffelovens § 217, men senere frikendt af landsretten, jfr. Advbl. 1976.13 og bemærkningerne til lovforslaget.

11.3. BESKYTTELSE MOD OMTALE AF SAGEN PÅ EN KRÆNKENDE MÅDE

Æreskrænkende udtalelser, også udtalelser som fremsættes i et retsmøde, kan pådrage ansvar efter injurielovgivningen. Nogle af de agerende i en retssag har dog en sådan pligt eller opfordring til frit at udtale sig om sagen og dens personer, at der må indrømmes dem et videre spillerum end efter de almindelige regler i Straffelovens kapitel 27 om freds- og æreskrænkelser. Et vidne, som kun besvarer de stillede spørgsmål og ikke forklarer bevidst usandfærdigt, vil sjældent kunne straffes for de ærekrænkende udtalelser, som forklaringen indeholder, jfr. *Hurwitz: Kriminalret, speciel del s. 345*. En forsvarer må fremdrage de momenter, som kan være til fordel for den sigtede, selv om de kan virke belastende for andre, og sandhedsbevis ikke kan føres, jfr. *Axel H. Pedersen: Indledning til advokatgerningen I s. 69 ff.* Anklageren har ikke samme vidtgående ytringsfrihed.

De almindelige regler om erstatnings- og strafansvar gælder også for kriminalreportager. Det er efter Straffelovens § 267, stk. 3, en skærpende omstændighed ved udmåling af straf, at fornærmelsen er

givet en vid udbredelse, men det er i almindelighed ikke retsstridigt at bringe et referat af, hvad der allerede er offentliggjort ved omtale i et åbent retsmøde.¹⁸ Lovgivningens grundtanke er, at retsforhandlinger skal kunne følges af offentligheden, og at beskyttelsen mod skadevirkninger af offentliggørelser skal varetages af retten ved bestemmelser i de enkelte situationer, hvor beskyttelse skønnes nødvendig, ved dørlukning og referatforbud. Realisering af denne grundtanke kræver kun frihed til at bringe referater, som opfylder rimelige krav til korrekthed og loyalitet. Et referat kan have en sådan form og et sådant indhold, at ytringsfrihedens grænse bør anses for overskredet. Retssystemet indeholder adskillige regler, som yder et værn mod en omtale i pressen, som er urigtig eller af andre grunde er krænkende. Disse regler gælder også for omtale af den, der er sigtet, tiltalt eller dømt i en straffesag. Det er lovligt at offentliggøre en reportage i en rimelig form af straffesager, også af sager på undersøgelsesstadiet, og af sager hvor sigtede senere frifindes. Problemet er, hvor rimelighedens grænse går.

Retsplejelovens § 1017 sætter *straf* bl.a. for væsentligt urigtige meddelelser om en endnu ikke endeligt afgjort straffesag og for udtalelser, der er egnet til på uforsvarlig måde at påvirke dommerne, domsmændene eller nævningerne med hensyn til sagens afgørelse.¹⁹ Hovedreglen i Straffeloven er, at sigtelser (i den betydning ordet er brugt i

18. Jfr. herved *Hurwitz: Kriminalret, spec. del, s. 349* og *Grøve, Unmack Larsen og Lindegaard: Kommenteret Straffelov, spec. del s. 300f.* – En lovgivning som i videre omfang sætter straf for omtale af offentlige begivenheder kan bringe den frie og uhindrede offentlige debat i fare, se herved den svenske betænkning *Ärekränkning (SOU 1972:88) s. 12 ff.*

19. Bestemmelsen i § 1017 omfatter også pressemeddelelser, som er egnet til at påvirke dommerne til fordel for den sigtede, jfr. *Dansk Pressenævns udtalelse af 14. oktober 1968, refereret i bogen »Dansk Pressenavn skal udtale ...« s. 62, om en bladartikel, som efter at have gennemgået sagens omstændigheder konkluderede, at sigtede ikke kunne være skyldig i forsætligt drab og derfor burde løslades.* – Reglen i § 1017 bør dog ikke udstrækkes så vidt, at den lægger pressen hindringer i vejen for kritik af en fængsling begrundet i, at grundlaget for sigtelsen efter pressens opfattelse er utilstrækkeligt eller i, at lovgivningens regler er urimelige. Reglen synes da også selv ved udtrykket »på uforsvarlig måde« at være opmærksom på, at saglig og rimelig debat og kritik ikke bør forstumme, indtil dom er afsagt.

Straffelovens kapitel 27), der er usande eller fremsat i en utilbørlig fornærmende form eller uden rimelig anledning, kan straffes, jfr. §§ 267, 269 og 270. En sigtelse er imidlertid straffri, når den, der i god tro har fremsat den, har handlet til berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse, jfr. § 269, stk. 1. Et referat af en straffesag er ikke en fremsættelse og i almindelighed heller ikke en strafbar udbredelse af sigtelser. I UfR 1974.647 Ø fandtes dog grænsen for lovligt referat overskredet. Landsretten lagde her vægt på, at omtalen angående en sigtelse for bedrageri, som var indgivet til politiet, angik »en gammel affære«, at oplysningerne om anmelderens person måtte opfordre til forsigtighed med hensyn til sigtelsens holdbarhed, og at det var uvist, om anmeldelsen ville føre til en politimæssig undersøgelse. Særlig om omtale af pådømte sager udtaler § 271, stk. 2, i Straffeloven, at bevis for, at beskyldningerne mod den dømte er sande, ikke fritager for straf, når den fornærmede, henset til handlingens karakter, tidspunktet, da den blev begået, og hans forhold i øvrigt havde rimeligt krav på, at det pågældende forhold ikke nu blev fremdraget, jfr. UfR 1965.32 H.

Der kan efter Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 1, som ændret ved lov nr. 89 af 29. marts 1972, nu tilkendes *erstatning og godtgørelse* for retsstridige freds- og æreskrænkelser også i tilfælde, hvor krænkelsen ikke er strafbar, eller hvor det i hvert fald ikke er fastslået under en straffesag, at krænkelsen er strafbar.²⁰

Bliver den krænkede, sigtede, tiltalte eller f.eks. et vidne i rette tid klar over, at der vil fremkomme en artikel af retsstridigt indhold, kan han eventuelt hindre udgivelsen ved at nedlægge *fogedforbud* mod den pågældende publikation, jfr. Retsplejelovens § 646 og UfR 1955.186 Ø. Nedlæggelse af et forbud mod distributionen af et dagblad vil dog ikke let kunne gennemføres i praksis.

Den sigtede i en straffesag kan ligesom andre fordre optaget en *berigtigelse* i en avis (et periodisk skrift) af oplysninger af faktisk karakter, som bladet har bragt om sagen, såfremt meddelelsen i bladet er egnet til at påføre ham væsentlig skade i økonomisk henseende eller i offentlighedens omdømme, jfr. nærmere Presselovens § 9. Kravet om berigtigelse forudsætter ikke en forudgående konstatering

20. Se om baggrunden for opgivelsen af kravet om krænkelsens strafbarhed Straffelovrådets Betænkning om privatlivets fred, nr. 601 af 1971, s. 67 f.

HANS GAMMELTOFT-HANSEN

Strafferetspleje

I

Grundbegreber - Bevis

Domstolene - Påtalen

JURIST- OG ØKONOMFORBUNDETS FORLAG

Mødeoffentlighed giver direkte adgang til selve processen og henføres derfor til den såkaldte »umiddelbare« offentlighed. Også aktindsigt giver direkte adgang til autentiske dele af processtoffet og hører derfor ligeledes til den umiddelbare offentlighed. Referater m.v. er kun udtryk for en middelbar offentlighed; processen og processtoffet fremtræder for offentligheden i en bearbejdet form.

Retsplejelovens offentlighedsprincip er som anført gennemført i form af mødeoffentlighed samt – i noget mindre omfang – referatoffentlighed. Derimod er *dokumentoffentlighed* ikke indført i retsplejen. En almindelig ret til aktindsigt for andre end parter (jf. III, s. 33) eksisterer ikke; efter § 41 stk. 1 er det en generel betingelse for aktindsigt, at den, der begærer aktindsigt, skal kunne dokumentere en retlig interesse. Dette står i modsætning til principperne inden for forvaltningsprocessen, således som de er udmøntet i offentlighedsloven (jf. § 2 stk. 1). Denne forskel kan i nogen måde forklares med, at forvaltningsprocessen er overvejende skriftlig, mens domstolsprocessen er overvejende mundtlig; dokumentoffentlighed er således den eneste mulighed for offentlighed i forhold til forvaltningen, mens mødeoffentlighed er den naturlige udformning af offentlighedsprincippet i forhold til domstolene. Dette udelukker imidlertid ikke, at der også gennemføres et almindeligt princip om dokumentoffentlighed i retsplejen som et supplement til mødeoffentligheden. Især i forhold til pressen kan der være et praktisk behov for dokumentoffentlighed ud fra ganske de samme hensyn, som bærer den almindelige adgang til mødeoffentlighed. Det forekommer under alle omstændigheder ejendommeligt, at de dokumenter, der er fremlagt eller tilblevet i åbne retsmøder (anklageskrifter, bevisdokumenter, erklæringer, retsbogen, etc.), ikke er undergivet en almindelig adgang til aktindsigt; se til eks. *UfR 1996.1435Ø* (refereret nedenfor). En overførelse af offentlighedslovens almindelige principper – afgrænset inden for de samme rammer som mødeoffentligheden, d.v.s. med en vis udbygning af undtagelser bl.a. af hensyn til efterforskning, risiko for retsstridig anvendelse af materialet (jf. § 41 stk. 2) samt beskyttelse af privatlivet – forekommer nærliggende.

En lang række afgørelser har afvist at give journalister aktindsigt; se til eks. *UfR 1996.1435Ø*: En avis kunne ikke få udleveret dom i en sag, hvor en lærer var blevet frifundet for bl.a. blufærdighedskrænkelser af elever. Sagen fandtes, uanset at den havde givet anledning til betydelig omtale i mediernes, ikke at have en sådan almindelig interesse for offentligheden, at det kunne sidestilles med retlig interesse (jf. § 41 stk. 1). – Drejer det sig om udskrifter til brug for andre og videregående formål end de rent journalistiske, er der undertiden meddelt aktindsigt, f.eks. i *UfR 1997.671Ø*: Redaktøren af et fagblad om datasikkerhed, der blev udgivet af Institut for datasikkerhed, fik en anonymiseret udskrift af dombogen i en sag om omfattende edb-kriminalitet. Institutet ønskede at studere hændelsesforløbet med henblik på rådgivning og undervisning i prævention mod hackere. Retten fandt, at fagbladets interesse kunne »sidestilles med retlig interesse« i § 41's forstand. – En vis udvidet adgang til aktindsigt for journalister er foreslået i betænkning nr. 1330/1997 om samarbejdet mellem retterne og pressen.

I det omfang der består referatoffentlighed i strafferetsplejen, stilles der særlige krav til referaternes indhold og form. I § 1017 stk. 1 fastslås det, at offentlig gengivelse af retsforhandlinger skal være objektiv og loyal. Heri ligger først og fremmest et krav om indholdsmæssig korrekthed. – Et mere udbygget regelsystem herom findes i de såkaldte »Regler for god presseskik« (i deres nuværende form vedtaget i oktober 1981). Ved Medieansvarsloven

er der oprettet et Pressenævn (se nærmere lovens § 41), der – under forsæde af en dommer – bl.a. træffer afgørelse i sager om, hvorvidt pressen har foretaget offentliggørelse, som er i strid med god presseetik; § 43 stk. 1 nr. 1, jf. § 34.

Der er ikke knyttet nogen særlig sanktion til overtrædelse af § 1017 stk. 1; men tilside-sættelse af bestemmelsen kan efter omstændighederne pådrage erstatningsansvar. I mere kvalificerede tilfælde – hvor der er tale om væsentligt urigtige meddelelser – vil straffestemmelsen i § 1017 stk. 2 nr. 1 (se også strfl. § 129a stk. 1 og § 152d) kunne finde anvendelse.

Ikke blot selve referatet af retsforhandlingerne, men også kommentarer og vurderinger vedrørende den verserende straffesag er underlagt visse krav. Offentlige udtalelser, som på uforsvarlig måde vil kunne påvirke de juridiske dommere eller lægdommerne med hensyn til sagens afgørelse, er således strafbare (jf. § 1017 stk. 2 nr. 3). Dette vil være tilfældet, såfremt man i forbindelse med retsreportagen »dømmer« den tiltalte skyldig under sagens gang. Det modsatte – at presseartikler »påviser« eller hævder en tiltalts uskyld – kan også falde ind under bestemmelsens område; se til eksempel *UfR 1982.1022H* (en stort opsat forsideartikel samme dag, som nævningerne skulle afsige deres kendelse, fandtes egnet til på uforsvarlig måde at påvirke nævningerne). I denne situation må der dog indrømmes en noget bredere margin for tilkendegivelser om skyldspørgsmålet. Bl.a. må det være tilladt at kritisere anvendelsen af varetægtsfængsling med henvisning til, at grundlaget for mistanken er for svagt, eller fremkomme med retspolitiske synspunkter om, hvorvidt handlinger som de påsigtede bør være strafbare.

Retsplejeloven indeholder to almindelige bestemmelser om sammenhængen mellem mødeoffentlighed og referatoffentlighed. Den ene er § 29 stk. 5, hvorefter referatforbud altid skal anvendes frem for dørlukning, såfremt dette skønnes tilstrækkeligt. Den anden bestemmelse findes i § 31 stk. 2, 1. pkt., hvorefter dørlukning i sig selv også medfører referatforbud i mindst samme udstrækning (bortset fra dørlukning af hensyn til ro og orden, jf. § 31 stk. 2, 4. pkt.).

Begge bestemmelser viser, at i retsplejelovens system anses den (middelbare) referatoffentlighed for relativt mindre betydningsfuld end den (umiddelbare) mødeoffentlighed. Det samme fremgår af formuleringerne i henholdsvis § 29 stk. 2 og 4 og § 31 stk. 3. Kun i § 29 om mødeoffentlighed fremhæves det, at indskrænkninger skal have undtagelsens karakter (stk. 2: »undtagelsesvis«; stk. 4: »særegne omstændigheder«). I forhold til de hensyn, der er bærende for offentlighedsprincippet, må realiteten imidlertid antages at være den modsatte; i praksis spiller pressens retsreportage en langt væsentligere rolle end publikums tilstedeværelse i retssalen.

b. Indskrænkninger og undtagelser

Under straffesagers behandling kan der ske indskrænkninger i såvel mødeoffentligheden som referatoffentligheden. Sådanne indskrænkninger kan være

mere eller mindre vidtrækkende, alt efter hvor store dele af sagen der foretages for lukkede døre eller undergives referatforbud (jf. § 30 stk. 2 og § 31 stk. 3, 2. pkt.). Når det gælder referatoffentligheden, kan indskrænkningerne imidlertid også gradueres på anden måde, idet kun bestemte typer af oplysninger undergives referatforbud. En særlig – og forholdsvis hyppigt anvendt – form for delvist referatforbud er det såkaldte identifikationsforbud (§ 31 stk. 3, 4. pkt. samt §§ 1017b og 1017c), for hvis iværksættelse der i øvrigt gælder specielle betingelser (jf. I, s. 51). – For så vidt angår mødeoffentligheden, kan indskrænkningerne også være partielle i den forstand, at kun bestemte personer udelukkes fra retssalen (se nærmere § 32).

Alle beslutninger om indskrænkninger af møde- eller referatoffentligheden gælder også for de eventuelt skriftlige dele af domsforhandlingen (jf. § 31a; se herom I, s. 56).

Kompetencen til at beslutte indskrænkninger i offentlighedsprincippet anvendelse er henlagt til retten; beslutninger herom træffes ved kendelse (jf. § 30, stk. 1 og § 31 stk. 3; afgørelser, hvorved dørlukning eller referatforbud nægtes, kan træffes ved såvel beslutning som kendelse). I denne forbindelse er der mulighed for at iværksætte en stærkere form for udelukkelse af offentligheden, idet også forhandlingen af selve spørgsmålet om dørlukning m.v. kan ske for lukkede døre (såkaldt »dobbelt dørlukning«, jf. § 30 stk. 1 samt § 1017a stk. 1, 2. pkt.).

Retten kan træffe beslutning om indskrænkninger ex officio eller efter begæring. Sker indskrænkningerne af hensyn til sigtede, forudsætter det dog altid en begæring herom fra sigtede selv, eller for børns vedkommende fra forældremyndighedens indehaver (jf. § 29 stk. 4 nr. 1, 2. pkt. og § 31 stk. 3, 3. pkt.). Dette svarer til grundsynspunktet om, at offentlighedsprincippet betragtes som en retsgaranti for sigtede, en retsgaranti, der ikke kan fratages ham imod hans eget ønske. – Også identifikationsforbud forudsætter, at der er fremsat begæring herom fra den pågældende.

Kendelser om dørlukning kan kæres (jf. § 30 stk. 1). Drejer det sig om meddelelse af referatforbud, er appel derimod udelukket (jf. § 31 stk. 3 samt stk. 4 om billedforbud). Rettens nægtelse af at lade dørene lukke eller udstede referatforbud vil kunne kæres.

Det forekommer ikke særlig logisk, at nægtelse af at meddele referatforbud (hvorved lovens hovedregel om offentlighed opretholdes) kan kæres, mens fravigelse fra offentlighedsprincippet i form af referatforbud ikke kan indbringes til prøvelse ved en højere instans.